

Till trafikutskottet

Trafikutskottet har berett bostadsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla jämte motioner i de delar de berör utskottets beredningsområde.

Utskottet behandlar propositionens förslag i allt väsentligt endast i de delar de mött invändningar i motioner. Det gäller regeringens förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144). Därutöver finner utskottet anledning att ta upp ett motionsförslag om vissa bostadspolitiska frågor. Följande motionförslag behandlas därför i yttrandet: motion 1999/2000:T23 (m) yrkande 1 i motsvarande del och yrkande 2, Centerpartiets partimotion 1999/2000:T26 yrkande 1 i motsvarande del och yrkande 8 samt Moderata samlingspartiets partimotion 1999/2000:T28 yrkande 15 i motsvarande del.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ändring i ledningsrättslagen och avstyrker de i anledning därav väckta motionsförslagen. Också ett motionsförslag som gäller bostadspolitiken avstyrks.

Till yttrandet har fem avvikande meningar fogats.

Utskottet

Ledningsrättslagen

Enligt propositionens förslag skall den som har ledningsrätt som avser utrymme antingen för elektrisk starkströmsledning för vilken koncession fordras eller för elektrisk starkströmsledning som ingår i telekommunikationssystem för allmänt ändamål eller i allmän svagströmsledning, ha rätt att dra fram och begagna både teleledningar för allmänt ändamål och allmänna svagströmsledningar för signalering m.m. inom det utrymmet. För detta behövs ingen ny förrättning. Den kompletterande ledningen skall få dras fram tidigast två veckor efter det att ledningens innehavare underrättat fastighetsägaren om när arbetet skall påbörjas. Underrättelse skall anses ha skett när ledningens innehavare sänt meddelandet med brev till fastighetsägaren.

Frågan om eventuell ersättning för skada och intrång skall enligt regeringsförslaget prövas i fastighetsdomstol med tillämpning av expropriationslagens

ersättningsregler. Vid beräkning av fastighetens värde skall den ökning som ägt rum de senaste tio åren från det att fastighetsägaren underrättades om att den kompletterande ledningen skulle dras fram tillgodoräknas endast i den utsträckning det blir utrett att ökningen beror på annat än förväntningar om ändring i markens tillåtna användningssätt. Vid fördelning av rättegångskostnader skall bestämmelserna om rättegångskostnader i mål om inlösenersättning i fastighetsbildningslagen gälla.

I Centerpartiets partimotion 1999/2000:T26 yrkande 1 föreslås att propositionen avslås jämte ett riksdagens tillkännagivande om att regeringen för riksdagen skall lägga fram ett förslag till en ny IT-politik i enlighet med vad som närmare anges i motionen. I samma motion, yrkande 8, föreslås (under förutsättning av att motionens yrkande 1 avslås) att riksdagen genom ett tillkännagivande skall begära att regeringen lägger fram förslag med syfte att markägarens berättigade anspråk på kompensation för nya intrång och förlängd livslängd hos befintliga ledningar tillgodoses. Två skadefall framhålls i motionen. Det gäller dels om vid ledningsdragningen intrång sker med maskiner över t.ex. växande gröda, dels om mark till följd av regeringsförslaget kommer att belastas av ledningsrätt under en längre tid än som annars skulle ha blivit fallet.

I motion 1999/2000:T23 yrkande 1 (m) lämnas förslag om att riksdagen skall ge till känna att regeringen bör återkomma med förslag till ändring i ledningsrättslagen med syftet att berörda markägares rättssäkerhet skall bli tillgodosedd. I motionen görs invändningar mot att markägaren enligt propositionens förslag inte vid en lantmäteriförrättning kan få sina invändningar mot själva ledningsdragningen prövade. Det påpekas att antalet nya kablar inte är begränsat och att ledningsrätten också omfattar vissa tillbehör såsom transformatorstationer och master. Motionärerna ifrågasätter också lagförslagens retroaktivitet utifrån bestämmelserna om egendomsskydd i 2 kap. 18 § regeringsformen och Europakonventionen. I samma motion, yrkande 2, föreslås att en översyn skall göras av expropriationslagens ersättningsregler med utgångspunkt i den obalans som råder mellan kabelägarens möjligheter att tjäna pengar på sitt kabelinnehav och de låga ersättningsbelopp som expropriationslagen innebär.

I Centerpartiets partimotion yrkas i första hand avslag på hela propositionen. Utskottet tar endast ställning till detta förslag i vad det avser de föreslagna ändringarna i ledningsrättslagen. Det finns enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att i enlighet med vad som i motionen anförts avslå regeringens förslag. Motionens yrkande 1 i motsvarande del bör således inte bifallas.

Regeringen anser att om en starkströmsledning har dragits fram över annans mark med stöd av ledningsrätt och denna starkströmsledning i ett senare skede kompletteras med en eller flera svagströmsledningar, som teleledningar, medför detta som regel inte något ytterligare intrång i fastighetsägarens rätt. Ett betydande intrång för fastighetsägaren har redan skett i och med framdragandet av starkströmsledningen. Framdragandet av ytterligare teleledningar och fiberoptiska ledningar har därför mycket liten betydelse. Enligt regeringens uppfattning är däremot en sådan komplettering av väsentlig betydelse från allmän synpunkt då utbyggnaden av ett allmänt tillgängligt

telenät med kapacitet för tjänster som kräver hög bandbredd är ett angeläget intresse. Enligt regeringen bör därför en sådan komplettering i befintligt ledningsrättsutrymme kunna tillåtas utan ny förrättning med hänsyn till de kostnader och den tidsutdräkt som är förenade med ett sådant i förhållande till frågans ringa betydelse för berörda fastighetsägare. Utskottet delar regeringens uppfattning. Det kan därutöver tilläggas att Lagrådet inte haft något att invända mot förslaget. Motion 1999/2000:T23 (m) yrkande 1 i motsvarande del avstyrks. Bostadsutskottet tar inte till behandling upp övriga av motionärerna till grund för detta yrkande åberopade invändningar – gällande grundlagsenlighet m.m. – eftersom konstitutionsutskottet också beretts tillfälle till att yttra sig och således, om så anses erforderligt, kan behandla de gjorda invändningarna i ett yttrande.

Utskottet tillstyrker med hänvisning till det anförda propositionens förslag till ändring i ledningsrättslagen.

Som framgått ovan skall enligt regeringsförslaget frågan om ersättning för skada och intrång bestämmas enligt expropriationslagens ersättningsregler.

Bostadsutskottet har tidigare i år (bet. 1999/2000:BoU6) uttalat att expropriationslagens ersättningsregler i grunden är väl avfattade när det gäller fastighetsägarens rätt till ersättning. Inom Justitiedepartementet finns planer på att genomföra en analys av behovet av vissa förändringar i ersättningsreglerna. Avsikten är att analysera om det under senare år skett några förskjutningar av lagens tillämpningsområde som bör föranleda att ersättningsreglerna revideras. Med hänvisning till det anförda ansåg utskottet att ersättningsreglerna i vart fall tills vidare bör kvarstå oförändrade. Utskottet avstyrkte i sammanhanget vissa m-förslag om ändrade ersättningsregler. Utskottet finner inte skäl att ändra sina nu redovisade tidigare ställningstaganden och avstyrker i enlighet med detta förslaget om en översyn av expropriationslagen med den i motion 1999/2000:T23 (m) yrkande 2 föreslagna inriktningen.

Vad gäller de i c-motionen väckta frågeställningarna om markägarens rätt till ersättning kan följande anföras. En ledningsrätt är inte begränsad i tiden. Ersättning för det intrång en ledningsrätt förorsakar fastighetsägaren bestäms enligt en grundprincip som ger honom rätt till skillnaden mellan värdet på hans fastighet före och efter upplåtelsen av ledningsrätten, dock utan att vissa förväntningsvärden ersätts. Vid upphörandet av en ledningsrätt som i enlighet med regeringsförslaget givit rätt till framdragnings- och brukande också av en kompletterande ledning kan en ny ledningsrätt för den senare ledningen prövas vid en förrättning enligt ledningsrättslagen. Också annan ersättning än den som avser en minskning av själva fastighetens värde kan utgå. Sådan ersättning kan även omfatta skador som beräknas inträffa i framtiden. Det kan gälla att en fastighetsägare åsamkas en utgift eller att han går miste om en inkomst som han kunnat påräkna. Det kan också gälla att fastighetsägarens fasta kostnader för t.ex. ett befintligt jordbruk kvarstår men måste fördelas på en mindre bruksareal. Lika med kontanta utgifter anses värdet av förlorade naturaförmåner, värdet av eget arbete och annat som kan skattas i pengar. Syftet med ersättningen är att ge fastighetsägaren möjlighet att bibehålla det ekonomiska läge som skulle ha förelegat om någon upplåtelse inte hade ägt rum. Det är i princip fråga om samma syfte som ersättningen för intrånget skall tillgodose.

Av det nämnda framgår enligt utskottets mening att det inte finns anledning till farhågor för att en fastighetsägare inte skulle få berättigade anspråk på kompensation tillgodosedda i enlighet med vad som kommit till uttryck i Centerpartiets partimotion. Motionens förslag – yrkande 8 – avstyrks därför.

Bostadspolitiken och IT

Det är onekligen så att bostadspolitiken har stor betydelse för många samhällssektorer och att denna politik på olika sätt påverkar landets ekonomiska utveckling. Det gäller, som konstaterats i Moderata samlingspartiets partimotion 1999/2000:T28, också i förhållande till IT-sektorn. I motionens yrkande 15 i motsvarande del föreslås ett riksdagens tillkännagivande omfattande bl.a. att en ny bostadspolitik är en förutsättning för att bl.a. Storstockholm skall kunna dra full nytta av sitt internationella försprång inom IT-området och att det nuvarande bruksvärdessystemet utgör ett problem för att öka byggandet i synnerhet i storstadsregionerna.

Utskottet anser att det finns anledning att särskilt ge uttryck för att en socialt ansvarsfull bostadspolitik är nödvändig som en av grundstenarna för den välfärd vi önskar skall säkerställas och utvecklas. Riksdagen behandlar årligen ett stort antal förslag med en mer eller mindre allmän bostadspolitisk inriktning men också ett flertal detaljförslag. Flera nyligen avslutade och tillsatta utredningar kommer att ligga till grund för beslut om politikens framtida utformning. Här är tillräckligt att nämna den nu sittande utredningen om allmännyttiga bostadsföretag och boendesocial utveckling (ALLBO-utredningen; dir. 1999:110) och det nyligen avlämnade utredningsbetänkandet Bruksvärde, förhandling och hyra (SOU 2000:33) samt att särskilda utredningsinsatser görs med avseende på bostadssituationen i Stockholm (regeringsbeslut den 30 september 1999; dnr Fi 1999/3519). Enligt utskottets mening finns det mot den angivna bakgrunden inte anledning för riksdagen att nu i sak behandla bostadspolitikens inriktning i enlighet med förslaget i Moderata samlingspartiets partimotion. Motionens yrkande 15 i motsvarande del avstyrks därför.

Stockholm den 4 maj 2000

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

I beslutet har deltagit: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytta (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Siw Wittgren-Ahl (s), Sten Lundström (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Carina Adolfsson (s), Ewa Thalén Finné (m) och Annelie Enochson (kd).

1999/2000:BoU8y

Avvikande meningar

1. Rättssäkerhetsgarantier vid en utökad ledningsrättsupplåtelse

Knut Billing (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m) och Ewa Thalén Finné (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ledningsrättslagen börjar med "I Centerpartiets" och slutar med "i ledningsrättslagen" bort ha följande lydelse:

Det utredningsförslag som ligger till grund för regeringens förslag beträffande ledningsrättslagen har ändrats till det bättre på en punkt. Förslaget har nämligen försetts med en regel som gör det möjligt för fastighetsägaren att få ersättning för det intrång i hans äganderätt som förslaget leder till.

Regeringsförslaget innehåller dock ur rättssäkerhetssynpunkt fortfarande brister.

Förslagets retroaktivitet kan starkt ifrågasättas utifrån det egendomsskydd som finns reglerat i regeringsformen och Europakonventionen. Eftersom denna frågeställning faller inom konstitutionsutskottets beredningsområde, vilket utskott också beretts tillfälle att yttra sig, nöjer sig utskottet med detta kortfattade konstaterande.

Något mycket anmärkningsvärt är att de utökade rättigheterna, att dra fram och begagna kompletterande ledningar, som genom lagförslaget tilläggs ledningsrättshavaren uppkommer direkt på grund av lag utan möjligheter för markägaren att få den utökade upplåtelsen prövad vid förrättning och ytterst av domstol. Markägaren är alltså utan möjlighet att få sina invändningar prövade. Detta skall ses mot bakgrund av att lagförslaget inte innehåller några begränsningar vad gäller antalet kablar som får dras fram och brukas. Till detta kommer att även tillbehör till kabeln, t.ex. transformatorstationer eller master, kan sätta upp med stöd av ledningsrätten utan prövning vid en förrättning. Regeringen motiverar sitt förslag med att ett förrättningsförfarande skulle vara resurskrävande både i tid och pengar. Enligt utskottets mening är det inte godtagbart att enskilda intressen skall få vika av de skäl regeringen anger. Enligt utskottets mening bör därför riksdagen med anledning av motion 1999/2000:T23 (m) yrkande 1 i motsvarande del avslå regeringens förslag till ändring i ledningsrättslagen. Härigenom blir förslaget i Centerpartiets partimotion yrkande 1 i motsvarande del tillgodosett.

Rigmor Stenmark (c) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ledningsrättslagen börjar med "I Centerpartiets" och slutar med "i ledningsrättslagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som redovisats i Centerpartiets partimotion om att det mycket snart behövs en ny IT-proposition med konkreta förslag och tydliga åtaganden om att tillgången till snabba Internetförbindelser skall komma alla till del. Dessförinnan saknas egentlig anledning för riksdagen att behandla en proposition som framför allt består av vaga ambitioner och allmänt resonerande kring vissa IT-frågor. Regeringen bör få i uppdrag att återkomma med en ny proposition med den inriktning som anges i motionen. Det finns inte anledning för utskottet att i detta sammanhang närmare gå in på vare sig de närmare skälen för ställningstagandet eller vilken utformning den nya IT-propositionen skall ha. Med bifall till Centerpartiets partimotion yrkande 1 motsvarande del avstyrker utskottet regeringens förslag till ändring i ledningsrättslagen. Härigenom kommer även förslaget i motion 1999/2000:T23 (m) yrkande 1 i motsvarande del att bli tillgodosett.

3. Expropriationslagens ersättningsregler

Knut Billing (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m) och Ewa Thälén Finné (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ledningsrättslagen börjar med "Bostadsutskottet har" och slutar med "föreslagna inriktningen" bort ha följande lydelse:

Expropriationslagen bör ändras så att ersättningsreglerna ger markägaren kompensation för fastighetens fulla marknadsvärde samt för de kostnader och det inkomstbortfall som inte kan återvinnas. De förändringar av expropriationslagens ersättningsregler som gjordes i början av 1970-talet innebar att den tidigare rådande grundprincipen om full ersättning övergavs. I stället för att på marknadsmässiga grunder kompensera drabbade fastighetsägare antogs en lagstiftning som inte på ett rimligt sätt avspeglar en fastighets egentliga värde, dvs. ett nuvärde som innefattar framtida förväntningsvärden.

Den enskilde fastighetsägarens underläge gentemot exproprianten förstärks av den s.k. presumtionsregeln. Att som presumtionsregeln föreskriver ålägga den drabbade fastighetsägaren bevisbördan avseende eventuella förväntningsvärden går på tvärs mot gängse rättssäkerhetsprinciper. Det enda rimliga förhållandet är att exproprianten skall ha bevisbördan. Presumtionsregeln bör således avskaffas.

Vad utskottet nu sagt framträder särskilt tydligt när expropriationslagens regler används för att bestämma ersättningen för det intrång en ledningsrätt som utnyttjas inom IT-samhället medför. Förhållandet mellan de förtjänstmöjligheter kabelägaren har på grund av sitt kabelinnehav och de belopp markägaren har rätt till framstår som uppenbart orättvist.

Enligt utskottets mening bör regeringen anmodas att snarast återkomma med förslag om ändringar i expropriationslagen som innebär att presumtionsregeln avskaffas och att exproprianten ges bevisbördan i fråga om orsaken till markvärdesökningarna. Förslag med denna inriktning bör kunna förelägg-

gas riksdagen utan vidare dröjsmål. Därutöver bör i övrigt utarbetas förslag om ändrade ersättningsregler i syfte att stärka markägarens ställning i enlighet med vad utskottet förordat.

Enligt utskottets mening bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:T23 (m) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna vad vi anfört.

4. Ersättning för den utökade ledningsrättsupplåtelsen m.m.

Rigmor Stenmark (c) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Ledningsrättslagen börjar med ”Av det” och slutar med ”avstyrks därför” bort ha följande lydelse:

De ändringar som regeringen föreslår i ledningsrättslagen för att göra möjligt en snabb utbyggnad innebär egentligen inte någon väsentlig skillnad gentemot dagens situation. I sammanhanget vill utskottet dock framhålla vikten av att markägaren hålls skadeslös och verkligen erhåller skälig ersättning för det intrång han drabbas av. Särskilt gäller detta två typer av skadefall. Framför allt om vid ledningsdragning intrång sker med maskiner över t.ex. växande gröda. Det kan emellertid också hända att ledningsrätten till följd av den nya användningen kommer att bestå under en längre tid än som annars blivit fallet. Med andra ord kan tiden innan markägaren får tillbaka marken förlängas. Även om den senare skadan är svårare att bedöma bör överväganden ske om skälig kompensation för detta fall.

Enligt utskottets mening bör riksdagen med bifall till Centerpartiets partimotion yrkande 8 hos regeringen begära förslag till ändring i ledningsrättslagen som tillgodoser berättigade anspråk från markägare både vad avser kompensation för nya intrång och för förlängd livslängd hos befintliga ledningar i enlighet med vad utskottet nu anfört.

5. Bostadspolitiken och IT

Knut Billing (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skärman (m) och Ewa Thälén Finné (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som under rubriken Bostadspolitiken och IT börjar med ”Utskottet anser” och slutar med ”avstyrks därför” bort ha följande lydelse:

Den bostadspolitik som i dag förs hämmar Sveriges ekonomiska tillväxt. Bristande tillgång på bostäder utgör en flaskhals och hindrar i t.ex. Stockholmsregionen nya företag att etablera sig och äldre företag att växa. Sverige kan därför inte dra full nytta av sitt IT-försprång. En ny bostadspolitik måste förverkligas så att det skapas goda förutsättningar för att bygga bostäder i områden där det finns en stark efterfrågan. Bruksvärdessystemet är i sin nuvarande utformning ett av de allvarligaste hindren mot ett ökat byggande av hyresrätter. Fler hyresrätter måste byggas på många håll i landet. För Stockholms del har bruksvärdessystemet – i vilket de allmännyttiga bostadsföretagen har en hyresledande roll – genom politiskt satta hyror i det allmännyttiga beståndet fått nyproduktionen av hyresrätter att praktiskt taget helt upphöra. En sådan ordning skall inte kunna råda.

Bruksvärdessystemet måste därför reformeras. De s.k. allmännyttiga företagens hyresledande roll måste avskaffas. Lägesfaktorn måste ges ökad tyngd och möjligheter öppnas för hyresavtal med längre löptid. Moderata samlingspartiet har tidigare redovisat de förändringar som är nödvändiga för att bostadsbyggandet skall kunna öka i tillväxtområdena i vårt land och därmed bidra till att gynna företagsutvecklingen särskilt inom IT-branschen. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av Moderata samlingspartiets partimotion yrkande 15 i motsvarande del som sin mening ge regeringen till känna.

Till trafikutskottet	1
Sammanfattning.....	1
Utskottet	1
Ledningsrättslagen	1
Bostadspolitiken och IT	4
Avvikande meningar.....	5
1. Rättssäkerhetsgarantier vid en utökad ledningsrättsupplåtelse (m)	5
2. Avslag på propositionen (c)	6
3. Expropriationslagens ersättningsregler (m)	6
4. Ersättning för den utökade ledningsrättsupplåtelsen m.m. (c)	7
5. Bostadspolitiken och IT (m)	7